

M E N T O R

DIJAŠKI LIST

XXI.

ŠT. 7

V tem zvezku sodelujejo: Janko
Mlakar ● Ivan Čampa ● Dr. I. P.
● Dušica Simonova ● Marijan V.
● Dr. Joža Lovrenčič ● Stane
Namen ● Dr. R. Savnik ● A. Zajec

Vsebina 7. številke.

	Stran
Janko Mlakar / Spomini	145
Ivan Čampa / Idila	149
Dr. I. P. / Osnovne črte iz šolske književne teorije	150
Dušica Simonova / Materi	154
Ivan Čampa / Vabilo	154
Marijan V. / V cerkvi	154
Dr. Joža Lovrenčič / Privatistov izpht	155
Stane Namen / Misli	159
Dušica Simonova / Na grobu Vide Jerajeve	159
Dr. R. Savnik / Henrik Schliemann	160
Obzornik /	
Nove knjige	164
Naši zapiski	166
Jezikovna šola	167
Pomenki	167
Zanke in uganke	168

Uredništvo lista: Prof. dr. Joža Lovrenčič, Ljubljana, Zrinjskega c. 7. - Na uredništvo se pošiljajo vsi rokopisi in dopisi, ki so namenjeni za objavo v listu. - Rokopisi se ne vračajo. - Uprava je v Ljubljani, Miklošičeva cesta 7. - Na upravo se naslavljajo vsa naročila in reklamacije.

Vsak naročnik, naj dobiva list naravnost na svoj naslov ali pa pri poverjeniku, mora poravnati naročnino v prvi polovici letnika, sicer ne bo dobil več šeste številke.

Mentor izhaja v Ljubljani med šolskim letom vsakega 1. v mesecu. - Izdaja ga konzorcij (odg. prof. Janko Mlakar, Ljubljana, Ilirska ulica 25). - Urednik prof. dr. Joža Lovrenčič. - Tiska tiskarna Veit in drug. družba z o. z., Vir. p. Domžale (P. Veit, Vir). - Celoletna naročnina za dijake Din 30.—, za druge in zavode Din 40.—. Posamezna številka Din 4.—. Plačuje se naprej. - Štev. ček. računa pri poštni hranilnici v Ljubljani 14.676. - Naročnina za Italijo: Lit. 10.— za dijake, Lit. 15.— za druge; za Avstrijo: S 4.— za dijake, S 6.— za druge. - Plačuje se po italijanskih, oziroma avstrijskih čekovnih položnicah „Kato-liških misijonov“ v Grobljah pri Domžalah. - Naročnina za Ameriko 1 dolar, za vse druge kraje vrednost 4 švic. frankov. - Poverjeniki dobivajo za vsakih 10 plačanih izvodov enajstega zastonj. - Plačati pa morajo vso naročnino za vse naročene izvode pred izidom šeste številke vsakega letnika.

SPOMINI

POTRESNE POČITNICE

JANKO MLAKAR

TRETI DEL

Tisto leto, 1895. po Kristusovem rojstvu, je bila jako huda zima. Zato je umljivo, da smo težko čakali velike noči, ki nam je obetala pomlad in počitnice. Mislim, da je bilo na tiho nedeljo, ko me sreča Ata na hodniku.

„Kdaj pa pojedete na Breznico?“

„Gospod Tomaž mi je zadnjič, ko me je obiskal, rekel, naj pridem na veliki četrtek, da bom lahko asistiral pri obredih velikega tedna. Ali Vam ni še nič pisal?“

„Nič, pa mu tudi ni treba pisati. Rajši naj da tisti groš (znamka) za „Družbo sv. Cirila in Metoda“. Letos Vas ne pustim nikamor; pazil bom pa tudi, da mi ne uide,te, kakor lani.“

Zdelo se mi je, da je bil malce nasajen, ker me je tako ostro gledal skozi očali. Priznam, da sem bil precej potr, ker sem bil prepričan, da bodo imeli na Breznici vstajenje brez mene. Pa je prišlo vse drugače.

Ko se na veliki četrtek vračam iz stolnice v semenišče, zagledam ravnatelja v rdeči „moceti“ in biretu, kako je pred vrati igral „žogobrc“ z raztrgano cunjjo. Ne da bi se bil kaj ustavil v svojem važnem opravilu, me pokliče k sebi in mi pravi nekako skrivnostno:

„Idite kar hitro domov, da ujamete še vlak, pa ni treba nikomur povedati! Vidim, da ste nekoliko bleidi in da potrebujete brezniškega zraka. Pa pozdravite gospoda Tomaža!“

Kdo ga je rajši ubogal, kakor jaz! Izginil sem iz semenišča in iz Ljubljane ko kafra. In potem je prišla tista usode polna noč med veliko-nočno nedeljo in ponedeljkom, ko se je razjezil mrki Pozejdon in pretresel temeljito našo ubogo Ljubljano. Po mojem mnenju si je pa prav s tem stekel toliko zaslug za njen poznejši razvoj, da bi mu morali postaviti spomenik. Ako pa ni sredstev za tak dokaz vedne hvaležnosti, naj bi ga vsaj imenovali za častnega meščana, kar nič ne stane, posebno še, ker mu ne bi bilo treba izročiti diplome in ga na stara leta preživljati.

Tudi na Breznici nas je precej treslo, pa brez vsake škode. Niti vstali nismo. Spal pa nisem dosti, ker sem vedno čakal, kdaj pride kak nov sunek. Najprej je vselej zabobnelo, potem me je začelo zibati, kakor bi se vozil po razburkanem morju. Priluškoval sem, če bo gospod Tomaž vstal, pa nisem vedel, da je prav tako tudi on čakal, kdaj se bom jaz oglasil. Dekle v pritličju so bile v precejšnjem strahu. Vstale pa niso, ker so tudi čakale, kdaj se bo „zgoraj kaj premaknilo“. Tako je ostalo župnišče popolnoma mirno, dočim so v marsikateri hiši prižgali luč in v strahu pričakovali jutra.

Prvo obširnejše poročilo o razdejanju v Ljubljani smo dobili med deseto mašo. Maševal je dr. Muhovec, midva z gospodom Tomažem sva pa klečala v klopi pred oltarjem. Bilo je že po povzdigovanju, ko ga pokliče cerkvenik v zakristijo. Kmalu se vrne in mi pošepeta: „Finžgar je prišel. V Ljubljani strahovito razdejanje. Skoraj vse hiše poškodovane. Ljudje vsi na prostem“.

Sprva sem se jako ustrašil. Potem me je pa le zaskrbelo, da bi semenišče utegnilo biti med poslopji, ki so ostala cela. Zato pošepnem: „Kaj pa semenišče? Ali je tudi kaj poškodovano?“

„Tudi.“

Ta kratka beseda me je precej pomirila. Pred menoj so se pokazale počitnice v podobi lepe bele ceste, ki izginja skoraj nevidno nekje v daljavi.

Takrat sem težko čakal, da je maša minula. Rad bi bil namreč natančneje zvedel kaj več o potresu, zlasti če je semenišče zadosti razpokano, da bi ne bilo treba po beli nedelji v Ljubljano. Finžgar me je takoj glede tega potolažil.

„Bila je strašna noč“, je pripovedoval. „Pod nami je votlo bobnelo; treslo se je pa tako, da smo se kar opotekali. Dimniki so se valili s streh kakor plazovi, opeka je padala na gosto ko dež, drevesa so se pa prigibala kar do tal. Vse je hitelo na prosto. Iz semenišča smo leteli vsi na alojzijeviški vrt, kamor so prišli tudi škof in kanoniki. Ljubljančanje so vsi zbegani. Veliko se jih je odpeljalo na deželo, ker se boje, da bo potres še to uničil, kar je do sedaj pustil. Semenišče je tako razpokano, da letos najbrž ne bo več šole. Tudi bogoslovci s Češkega se bodo odpeljali domov.“

Finžgarju nisem prav vsega verjel. Pa sem mu delal krivico. Popoldne so prišli moji bližnji sorodniki, starši, brat in obe sestri, ter v svojem velikem strahu potrdili Finžgarjeve besede. Oče je bil celo tako zbežan, da ni hotel v župnišču prenočiti, ampak je spal v kočiji v vozarni, češ, da se pod leseno streho počuti najbolj varnega.

Tudi v Ljubljani je bilo veliko takih, ki si niso upali prenočiti v hiši. Postlali so si na vrtovih, kegljiščih, v lesenih utah, sploh kjer se je lahko brez nevarnosti treslo. Veliko jih je še dolgo potem stanovalo v železniških vozovih, ki jih je dala železniška uprava na razpolago. Takrat so bili v ljubljanski okolici toliko zaničevani bajtarji prav veseli svojih starih s slamo pokritih lesenih koč, ki so junaško kljubovale potresu.

Čez teden dni me je gnala radovednost v Ljubljano. Ko pridem pred kolodvor, se silno začudim. Bil sem res presenečen, pa še danes ne vem, ali prijetno ali neprijetno. Po vsem, kar sem slišal o potresu, sem mislil, da bom videl pred seboj same razvaline, pa se mi je zdelo, da je vse tako, kakor je bilo na veliki četrtek, ko sem se odpeljal na počitnice. Šele potem, ko sem obhodil nekoliko ulic, sem spoznal, da je potres hudo gospodaril. Res, da je bilo le nekaj malega hiš, ki so bile tako razkopane, da so jih morali izprazniti; zato so bile pa v nekaterih delih mesta kar cele ulice podprte z debelimi tramovi. Tudi semenišče sem si ogledal, pa jako skrbno, zunaj in znotraj. Uspeh tega ogledovanja je bil, da sem se ves zadovoljen odpeljal nazaj na Breznico. Bil sem namreč prepričan, da ne more „vlada“ zahtevati, da bi bogoslovci tako „nevarno“ razpokanemu poslopju zaupali svoje dragoceno življenje.

Vsak bi mislil, da je bilo prebivalstvo v Ljubljani vse prepadlo. Pa ni bilo tako. Ko je minul prvi strah in so potresni sunki ponehali, se je polagoma začelo v mestu zopet normalno življenje. Sicer so bili prizadeti večinoma le hišni posestniki. Te so potolažili z upanjem na brezobrestna posojila, ubožnejši sloji so pa dobivali precejšnje podpore. Na Kongresnem trgu so celo golaž kuhali in ga dajali vsakemu, kdor ga je hotel. Zato jih je bilo veliko, ki so izrekli željo, da bi bilo še kaj takih „dobrih“ potresov.

Tudi zame ni bil potres brez vsake koristi. Tisto leto sem namreč preživel prvo pomlad na deželi. Zima se je končno le umaknila, in ko pogledam neko jutro skozi okno, je bil ves vrt v najlepšem cvetju, vsako drevo kakor velikanski šopek. Polje se je polagoma pogrnilo s prelepimi pisanimi preprogami, in prišli so naši krilati prijatelji ter našli pogrnjeno mizo. Bog oče, brez čigar volje niti vrabec ne pade na tla, je vsem pripravil hrano, kakor jo ljubijo. Ako bi bili takrat poznali „razodetje“ in „doživetje“, kakor danes, bi rekel, da se mi je pomlad „razodela“ in da sem jo „doživljal“, ko sem brezskrbno pohajkoval po polju ali plezal v Pečeh nad vasjo.

Doživljal sem jo tudi na Stolu, to pa tak otemeljito, da sem posledice tega „doživetja“ celil potem skoraj cel teden z arniko.

Čeprav je bil šele april, so me že gore klicale in vabile. Posrečilo se mi je, da sem pregovoril Šopčevega študenta, tistega, ki je še lani kot načelnik na kranjski postaji pazil, da mu ni kak vlak ušel tja, kamor ni bil namenjen, in udarila sva jo nekega jasnega jutra na Stol. To pot je celo gospod Tomaž nekoliko zmajeval z glavo, češ, da še ni čas za gore. Živeli smo pač še v časih, ko se je smelo v Karavanke šele s kravami, na Triglav pa, ko je bil vrh na dovški strani že popolnoma kopen.

Za vrhom je bilo že vse zeleno, na Žirovniški planini rjavo, naprej gori pa belo. Bila sva precej utrujena, ko sva prigazila na vrh. Navzdol je pa šlo urno in lahko, dà, kar samo. „Tehnike“ me je učil Šopčev.

„Vidiš, takole sedi v sneg, palico pa zatakni nazaj in „bremzej“, da ne bo šlo prehitro!“

Jaz sedem v sneg, zataknem palico nazaj, ker pa ni bilo z „bremzanjem“ nič, je res šlo prehitro, dà, tako hitro, da nisem vedel, ali se drsam po hrbtu, po rokah, po nogah, po trebuhu ali po glavi. Mislim pa, da so bili vsi ti udje deležni „vesele“ voznje. Naenkrat sem ležal v dnu ves zakopan v sneg. „Errando discimus“, polagoma sem se pa le naučil te „tehnik“ in vsak plaz sem pozdravil z veseljem, ker mi je obetal naglo in prijetno vožnjo. Samo hlače so bile mokre. Pa za to se nisem dosti brigal, saj so se mi sproti sušile v vročem pomladanskem soncu.

Ko prideva do jarka med Stolum in Srednjim vrhom, se poženem v kljub temu, da me je Šopčev svaril, v dno, kjer je blestel sneg, in skupil sem jo. Nekaj časa je šlo dobro in jako gladko. Naenkrat se mi je pa vdrlo pod nogami in padel sem precej globoko v potok med skale. In tako je prišlo moje doživljanje pomladi na Stolu v jako tesno in pekočo zvezo z arniko.

Mesec majnik sem preživel večinoma v Toplicah, pri svojem bratu, ki je tam kaplanoval. Njegov sivolasi župnik Babnik me je jako rad imel ter me povsod s seboj jemal. Tako sem si ogledal velik del Dolenjske, od Novega mesta noter do Metlike. Ščasoma se mi je pa stožilo po Gorenjski in ubral sem jo proti Ljubljani. Ko pridem domov, dobim prijazno vabilo ravnateljstva, naj se zglasim v semenišču, ker se zopet začno predavanja.

Ko smo prvi dan preštevali naše vrste, smo videli, da so zmanjkali vsi češki tovariši razen Hybaška. Na Češkem in Moravskem je bilo že v tistih časih vsako leto toliko abiturijentov, da so si nekateri morali iskati kruha izven svoje domovine. Ker je pri nas manjkalo duhovnikov, jih je Missia rad jemal v bogoslovje. Kulavic jim pa menda ni bil posebno

naklonjen. Zato je porabil prvo priliko, da se jih je znebil. Ker je bilo nekaj sob nerabnih, je pisal češkim bogoslovcem, da nima zanje prostora, ob enem pa prosil njihove škofo, da jih sprejmejo v svoje semenišče. Na našega Vojteha je pa popolnoma pozabil. Spomnil se je nanj šele takrat, ko se mu je prišel javiti. Mislim pa, da jima ni bilo žal. Vojtehu ne, da je ostal pri nas, ravnatelju pa, da mu je pozabil pisati.

Čehi so se večinoma hitro med nami udomačili. Dveh se še prav dobro spominjam, Vondrašeka in Burjaneka. Oba sta bila menda dve leti pred menoj. Vondrašek je imel vedno nož v rokah. Ko ga je nekoč Lampe poklical, je prišel z odprtim nožem v prvo klop, kjer so sedeli vselej tisti, ki so bili vprašani. Ko ga profesor zagleda, kako z neko jezo zabada nož v klop, se kar ustraši.

„Domine, domine, ne... ne...“

Več pa ni mogel spraviti iz ust. Najbrž ni vedel, kaj se pravi po latinski nož, ker nismo tega izraza rabili v dogmatiki.

Burjanek je bil pa navdušen narodnjak, zato smo ga radi dražili s tem, da smo včasih malo zoper Čeha pozabljali.

„Kaj se boš ustil,“ mu jo je zabrusil pri neki taki priliki Oswald, „saj se na vas vidi, kakšni ste Čehi!“

„Moraš to upoštevati, da pridejo k vam samo slabi, kar je pa dobrih, ostanejo doma.“

Ves kapitelj se je tej „samohvali“ glasno smejal. Imeli smo ga radi, tega malega, skromnega Burjaneka, ki nas je tolikrat spravil v dobro voljo, čeprav včasih nehote.

Hybaška je ravnatelj tudi zato rad nazaj sprejel, ker je bil pevo-vodja in dirigent našega orkestra. Da, tako smo bili takrat objestni, da smo imeli lastno godbo, ki je štela osem mož, Sestavil jo je Vojteh, ki je menda že tedaj znal na vse instrumente igrati. Ker so bili jako pridni in navdušeni godci, smo imeli skoraj vsak večer koncert. Za glasbo vneti Ljubljancje so to kmalu zvedeli in prihajali poslušat. Tako se je tekom nekaj tednov v Šolskem drevoredu razvila prav živahna promenada. Ko je Ata to zapazil, je koncerte premestil v Beraško ulico. Sicer je bil pa godbi jako naklonjen in jo je včasih povabil v obednico, da mu je igrala. V takem slučaju je vselej plačal vstopnino, to pa v taki valuti, da so jo kar v pavzah pospravili.

Zidovje v „Alaski“ je bilo tako razpokano, da sva se morala s to-varišem izseliti. Nakazali so nama prijazno sobo v Gosposki ulici s krasnim razgledom na planine. Časa za razgledovanje pa ni bilo posebno veliko. Treba se je bilo pridno učiti, da smo nadomestili, kar smo zamudili za-radi dolgih počitnic. Profesorji so tako hiteli s tvarino, da so predavali brez vsakega „kolokviranja“. V prvem tednu julija se je redni pouk nehal in začeli smo se pripravljati za skušnje.

Med tem nas je še enkrat malo potres postrašil. Pozibalo se je med sv. mašo, tik pred sv. obhajilom, pa prav krepko. Tisti, ki so prestali velikonočni potres v Ljubljani, so z Erkerjem vred bežali, drugi, ki smo bili o veliki noči že na počitnicah, smo pa ostali v klopeh. Takrat sem uvidel, da ne laže pregovor, ki pravi: „Kogar gad piči, se zboji celo zvite vrvi“. Spoznal sem pa tudi, da ste teorija in praksa dve jako raz-lični zadevi. Erker nas je učil pri liturgiki, da moramo v slučaju kake velike nevarnosti pri maši najprej zaužiti sv. Rešnje Telo in sv. Rešnjo

Kri, potem šele zapustiti oltar, sam je pa kar takoj hitel v varno zavetje med vrata, čeprav ni bilo posebne nevarnosti.

Ta spiritualova nedoslednost je bila pozneje meni pri neki podobni priliki v veliko tolažbo. Prišel sem z Razorja na Planjo. Ker nisem pazil, mi je na precej strmem plazu vzelo noge, in začel sem se dričati s pospeševano brzino navzdol. Vedel sem pa dobro, da se plaz konča s takim prepadom, da bi lahko svoje kosti kar v culo pobral, če bi tja doli sfrčal. Skušal sem se ustaviti s cepinom, pa ni šlo; sneg je bil kakor sirovo maslo. Zato sem izpustil cepin in začel „orati“ z rokama, pa z istim uspehom. Rešitev je bila samo v tem, da ni segal sneg do robu stene. Tega sem se prav tisti hip domislil, ko je pod menoj zaropotalo kamenje. Ustavil sem se samo nekaj metrov nad prepadom. Najprej sem se potipal, če so kosti ostale cele, nato pa ogledal še hlače. Vse je bilo v dobrem stanju, le koža je bila tuintam nekoliko posneta. Nato sem šel previdno še enkrat na plaz, pobral cepin in se odgugal po stezi navzdol. Med potjo mi je začela vest očitati: „Lepo si naredil! Otroke učiš, kako naj v smrtni nevarnosti obude popolno kesanje, ti si pa mislil samo na to, kako bi rešil svoje kosti!“ Hodil sem s težkim srcem, dokler se nisem domislil, kako je Erker hitel od oltarja. To mi je vest nekoliko olajšalo. Dà, teorija in praksa, to dvojje je jako različno . . .

Skušnje v drugem letniku so mi ostale v dobrem, oziroma v slabem spominu. Treba je bilo vsako uro porabiti, poleg tega je pa prav tisto leto nastopila taka vročina, da smo morali polivati v sobah tla z vodo, če smo hoteli v najbolj vročih popoldanskih urah ostati sveži. Ko smo končali dogmatiko, smo se kar oddahnili, kajti drugi predmeti nam niso dali preveč opraviti. Pri Lesarju je šlo jako lahko, pri Kreku in pri Flisu, ki nas je poučeval cerkveno umetnost, pa še laže. To pot sem se precej dobro odrezal. V „umetnosti“ sem dobil malo eminenco, v vseh drugih predmetih pa veliko. Končali smo pa šele v drugi polovici julija.

(Dalje.)

IDILA

IVAN ČAMPA

Dim se iznad koč med oblake izgublja,
sómrak skrivnostno z nočjo se poljublja,
zvoki zvonov se med kápi otožno gubé,
kot bi se sklanjale utrujene misli v srce.

Okenca koč so ko nočni metuljčki o kresu:
plaho drhtijo ko dvojje ljubečih se src ob slovesu,
po kočah na mizah iz skled se večerja kadi,
za vsako pečjo otročadi kopica kriči.

Po izbah večerja . . . pogovor . . . večerna molitev,
da sleherni Bog bi odpustil žalitev,
potem pa počasi okenca potemné
in le v mesečini ko blagoslovljene kočé blešče . . .

OSNOVNE ČRTE IZ ŠOLSKE KNJIŽEVNE TEORIJE

PIŠE DR. I. P.

16. Preden spregovorimo o najvišjih oblikah pripovednega pesništva, t. j. o sintetično pragmatičnem umetnem epu in romanu, nam je treba označiti še nekaj preprostih tipov tega pesništva, četudi govore navadno drugi stilistični opisi o njih šele za epom in romanom. S tem redom sledimo sicer samo prirodnemu razvoju epičnih oblik. Že v uvodu (točka 5) smo eksponirali, da je snovna motivnost epičnega pesništva poleg dvojnega mita, poleg pravljstva in zgodovine tudi življenje. Tam smo te motive imenovali *novelske* in jih kot take tudi iskali in našli v analizi poedine narodne pesmi kakor n. pr. Kralj Matjaž in bobnarica. Samo po sebi je umevno, da more življenje nuditi pripovedništvu dovolj takih dogodkov, ki kot motivi niso ne mitični ne pravljiski ne junaški ne baladni, a vendar vsebinsko zajemljivi, nastrojno poetirani, človečansko izredni in važni, da zaslužijo pesniške obdelave. Taki motivi, obdelani kot vse doslej označevane oblike, kot poedinice, pa najsi jih najdemo v vezani ali nevezani besedi, rekli jim bomo *novelske poedinice*. Srečujemo jih pod najrazličnejšimi imeni: pripovedna pesem, poetična povest (v ožjem smislu), zgodba, anekdota, šala (Schwank, facecija), povest, novela, noveleta, črtica, silhueta, kontura, vinjeta, podoba, slika, obraz i. p. S posebnega vidika gledane so zdaj groteske, zdaj idile, zdaj alegorično-simbolične in pesniške povesti (v širjem smislu). Individualni označbeni izrazi pa so lahko še drugi, analogno prevzemani iz vseh vrst umetnosti: balada in romanca (v prozi, legenda, mit (novi), farsa, žaloigra, relief, poem, simfonija i. p.

Opredeljavati vsak teh izrazov posebe, ne kaže: saj so nekateri sami po sebi umljivi, včasih nebitveni; subjektivno modernistični okus nekakega reklamovstva. Nujno je le, da se zavedamo, da so tu neke osrednje oblike, ki imajo v razvoju pred svojo polno obliko zglede embrionalne rasti in po sebi zglede nekakšne razrasti v individualistično smer. Osrednje oblike so pravzaprav *novele*, *povest* in *idila*.

[*Anekdota* — zgodovinska navadno! — je izredno značajan in poudarjen dogodek s humoristično ali duhovito (espristično) poento. Poedine anekdote navadno ne srečujemo, marveč je sestavna snov v večjih pesnitvah, ki mnogokrat služi kot karakternost tej ali oni osebi. Prim. groteskne anekdote Krjavljeve! Šala je anekdoti sorodna, a usmerjena bolj objektivno. Zgledi so zgodbe v *Gesta Romanorum*, odkoder je motivno zajemala igra (Shakespeare, Molier) in novela (Boccaccio). Domače šale so priče o Ribničanih, Šebreljcih, o Kljukcu i. p. Izrazi: vinjeta, kontura, silhueta i. p. so prevzeti iz slikarstva. Vodijo od novelete (novelice) do lirične rapsodije in refleksije v prozi (Podobe iz sanj, Baudelaire, Turgenjev, Pesmi v prozi i. p.) in do sentenčne parabole, včasih v duhovitost esejsva. Groteska znači fantastično ali satirično spačeno lice resničnosti in je deloma že nekake vrste alegorija. Prim. Mencinger, Cmokavzar in Ušperna, t. j. „kanibalska povest.“]

Novela. Razvila se je iz preproste zgodbe ali anekdote. Bila je davno preden je dobila svoje ime, ki je italijansko in pomeni to, kar *novica*. To je, da snov ni heroična in zato novela pravzaprav nima

metrične oblike. V pesniško obliko odeta da pripovedno pesem ali pesniško povestico v ožjem smislu, tako n. pr. motiv Snežnega deteta pri Baumbachu in Preglju. Take vrste pesmi je utegnil Slovencem svojčas peti Anton Hribar (*Diabulus vagabundus*). Pesniška povest v širjem pomenu besede pa je apriorno umetniška tvorba od Ovidijevih *Metamorfoz* preko Angleža Geoffreya Chausera (14. stol.), čigar chanterburyške romarske pripovedi so zgled že okvirno povezane ciklike (Chanterburyški romarji si krajšajo pot s pripovedovanjem svojih zgodb.) Znamenite poetične povesti imamo poslej pri W. Scottu, *The Lady of the Lake*, pri Byronu, *The Corsaire*, pri Puškinu in Lermontovem, pri Prešernu, Krst pri Savici, pri Tennysonu, *Enoch Arden* (prevel dr. J. Debevec), pri Lamartinu, „*Jocelyn*“ i. p. Obliko prozaične novele pa najdemo že pri Grkih v 4. stol. To je Heliodorjeva knjiga „*Etiopičnih pripovedi*“, ki govore o vse zmagojuči ljubezni med Theagenom in Chariklejo. Pravi tip novele pa je ustvaril Giovanni Boccaccio (14. stol.) v svojem delu *Il Decamerone*. To je 100 novel, povezanih v okvir. Večer za večerom si pripoveduje desetkrat po deset zgodbe družba mladih ljudi, ki so zbežali pred kugo iz Firence v neki gradič. Večinoma je tem novelam, ki so za naš okus kaj drske in robate, snov poltna ljubezen, šala in dovtip tistega realistično materijalističnega časa. Ob eni teh novel je postavil plodoviti nemški novelist Pavel Heyse svojo teorijo o noveli. Boccaccio pripoveduje o nekem vitezu, da je ljubil neko plemenito gospo, ne da bi mu ta vračala ljubezen. Vse svoje je napravil, ko jo je snubil. Ostal mu je v samotnem gradu samó še lovski sokolič. Teга zakolje vitez, ko ga nekega dne ona gospa slučajno obiše, ker ji nima dati kaj drugega na mizo. To njegovo dejanje „trdosrčno“ gane, da usliši vitezovo ljubezen. Heyse je ob tem zgledu določil, da vsebuj novela izreden dogodek. Razplet zgodbe se izvrši nepričakovano. Vse pripovedovanje bodi osredotočeno zgolj na napeto zgodbo in potek dejanja. Novela prikazuje strogo „stvarno“ in ne podaja kakega življenskega razvoja. To je naloga romana. Po naše bomo novelo morda označili sledeče: je to povest širjega ali ožjega obsega, ki ji je glavni motiv navadno ljubezenski. V prirodno sintetični, ne epično široki, marveč markantno karakterizujoči besedi se pripoveduje zanimiva, motivno izredna in vsebinsko zaključena zgodba, ki ji konca ne moremo vnaprej vedeti in ga spoznamo kot potencirano ali poudarjeno izrednost v življenskem dogajanju. (Zgled: Zgodba o modrem Nathanu in treh prstanih — Lessing!) Med starejšimi novelisti, t. j. klasiki novelskega pesništva naj omenim le še Cervantesa, čigar *novelas ejemplares* (moralične pripovedi) prav nič ne zaostajajo za italijanskimi. Vrhutega je v Cerv. „*Don Quichotu*“ vse polno vstavljenih novel. Kot take so obenem karakterno sredstvo, služijo karakterizaciji pripovedujočih oseb. (Strašno groteskno drzke so take vstavljenke v Rabelaisjevem *Pantagruelu*. Slovita je Goethejeva vstavljenka v „*Wilhelm Meistru*“ i. p. Neskončno se je razmahnila novela v novejšem času, ko dobiva osebnostni, okusni in krajevni značaj. Kako, razberemo lahko iz navedenega slovstva: Dickens je pisal božične novele (Cvrček za pečjo), Turgenjev novele svoje zemlje (Lovčevi zapiski). Merimée romantično-ekzotične (*Carmen*), Balsac drzko tradicionalne po zgledu facecij, *Contes drolatiques*, Edgar Poë in

Villier d'Isle strahotno-fantastične, Kipling indijsko prirodne (Džungla), Pierre Loti morske i. p. (Islandski ribiči), Rosegger alpsko-štajerske, Čehov realistično podrobno iz življenja srednjega ruskega stanu, Gorkij zgodbe skitalcev, Andrejev grozotno patološke iz vojne (Rdeči smeh) i. t. d. i. t. d. Tako imajo vsi kulturni narodi sloveče noveliste (Čehi: Svatopluk Čech, Jirasek, Vrchlicky, Zeyer, Machar, Sova, Durych i. dr., Rusi: Tolsti, Dostojevski, Sologub, Bunin; Poljaki: Bol. Prus, Żeromski, Sienkiewicz (Tretja), Tetmajer i. dr. Srbi: Lazarević, Hrvatje: Senoa (Karamfil sa pjesn. groba), Vojnović (Perom i olovkom), Slovenci: Tavčar (V Zali, Loške slike i. dr.), Pugelj, Meško, Šorli, Cankar (Jadac), Majcen, Bevk i. dr.; Francozi: Fr. Coppée, Daudet (Tartaron), Maupassant, de Vigny, Zola, R. Bazin, P. L'Érmitte, Mauriac i. t. d., Italijani: Deledda (prevel Joža Lovrenčič), Amicis i. dr., Romuni: Panait Istrati; Bolgari: Vazov i. dr. V tem nepreglednem bogastvu te vrste pesništva moremo skupljati snovno in govornito o novelah, ki so zgodovinske, romantične, realistične, impresionistično-naturalistične, psihologične, pustolovske, detektivske, utopijske, robinzonaške, satirične, nove domačnosti umetnosti, ekzotične (Edg. Wallace), krajinsko-studijske, artistične (Stendal), problematične i. dr. Kot take so več kot samo leposlovje, so večkrat znamenito studijsko gradivo za spoznavanje ljudske psihe, klime in etnične posebnosti. Antologija jugoslovanskih novel bi pokazala stotero lepoto naše zemlje in naših ljudi od Matavuljevih Bokelija mimo Šumadije, Bačke, v Slavonijo, med Hrvate, v Zagorje (Šandor Gjalski, Pod starim krovovima!), pa v nas Slovence: na Dolenjsko: Jurčič, Gorenjsko: Finžgar, Kersnik, Mencinger, v loške gore (Tavčar) in preko na Tolminsko, v Istro (Kumičić), v Primorje (V. Novak), v Dubrovnik (Vojnović), v Mostar in Hercegovino (Čorović).

Sorodna noveli je povest, ki ne zahteva tolike umetniške poglobitve, in se v tem loči zlasti od klasične novele, kot so jih pisali Nemcem Storm, Gottf. Keller, Ebner, Eschenbach, F. v. Saar. Povest bi imenoval ljudsko novelo. Gre ji za to, da zaključeno zgodbo smotno pripoveduje, in sicer z namenom, da bi bila prijetno kratkočasno branje (zabavni namen) ali pa oboje hkrati. Svoj poseben tip doseže povest v tematični povesti, t. j. v taki pripovedi, ki z zgledom iz življenja ponazori neki življenski tema, ga eksponira kot moralo in nato prijetno v pripovedovanju zgodbe — dokaže. Slovenci imamo svoje vrstno tako literaturo v Večerniški in Koledarski povesti. (Jurčič: Pona-rejeni bankovci, Ziegler, Sreča v nesreči, Gangl, Veliki trgovec, Zbašnik, Pisana mati, Detela, Malo življenje, Tujski promet, Sket, Miklova Zala i. t. d.) Seveda je tudi slovstvo povesti silno obširno, tako govorimo bolj o ljudskih pripovednikih in zabavnem štvu kot o poedinih delih, n. pr. o Ganghoferju, Idi Hahn Hahn, Eschtrutovi, Courts Mahlerjevi, Lei Faturjevi, Krištofu Šmidu, Fr. Hoffmannu, Andrejčkovem Joži (Žalost in veselje), Alešovcu i. dr.

Povest, ki stremi po umetniškem izrazu, pridobi vrednostno. Pri nas je omeniti hvalno prizadevanje naših pripovednikov, da iščejo v problem duše in naroda (po zgledu tujih mojstrov, kakor so severnjakom Björnson, Hamsun, Lagerlöfova i. dr.). Povest te vrste prehaja v domačinsko novelo ali pa svojstveno slovensko idilo (Tavčar, Cvetje v jeseni, Mencinger, Moja hoja na Triglav, Finžgar, Strici).

Idila (ejdyllion = podobica, žanrska slika) ima sicer svojo tradicijo. Slika življenje preprostih ljudi pastirjev — bukolična Theokritova, ribičev — ecloga pescatoria: Hektorovič, Ribanje, kmetov, a tudi stanov, ki so manj zvezani s naravo; torej obrtnikov, šolmoštrov i. p. V zgodovini svetovnega slovstva je omeniti izrazite Virgilove ekloge, ki skrivajo namigovanja na razmere pesnikovega časa in jih je umeti alegorično (podobno kot dubrovniške pastirske igre n. pr. Dubravko!) Moderna idila postaja včasih artizem baročnega sloga. Zavestno! Iz neke simpatije do baročnega pastoralstva v 18. stoletju, ki je dala Nemcem Sal. Gessnerja iz Švice, čigar „klasične idile“ je bral ves svet. Pesniške idile (po zgledu partij iz Odiseje) imamo še v H. Vossovi „Lujizi“, v Goethejevi epopeji „Herman in Doroteja“ ali v klasično narodnem Mickiewiczem „Gospodu Tadeju“. Poetična povest in te vrste pesmi so sicer že tako sorodne, da ni več moči lahko reči, kje se konča tip ene oblike in začne drugi. Tudi je vidno, da prehaja obraz pesniške povesti novega časa neprisiljeno v obliko, ki jo imenujemo ep. Določiti, je-li Krst pri Savici ep ali le poet. povest, ni lahko. Še teže je reči, kaj je neki Mažuraničeva Smrt Smail-age Čengića, ali pa Njegošev Gorski venec. Izhod iz podobnih zadreg nam omogoča izraz: *poem*.

(Vprašanja: Kdo je prevel v slovenščino Smrt Smail-age Čengića? V kakšni meri je spesnjen Krst pri Savici? Ali je Prešeren poznal Byrona? Kaj je z Levstikovim „Martinom Kerpanom“? Zakaj je imenoval Finžgar roman Pod svob. solncem le „Povest“? Kaj so Jurčičeva dela: Lepa Vida, Rokovnjači, Med dvema stoloma, Doktor Zober i. dr. Kateri slovenski pripovednik je hodil k Turgenjevemu v šolo? Kdo naših se je učil pri Dickensu? Kaj pomeni izraz utopija? Kje imamo v Slovencih „vokvirjene“ novele? Okvir Levstikovega „Kerpana“ in kaj pomeni? Ali moderna novela samo pripoveduje, ali pa tudi podaja nastroj ali Stimungo? Kateri naš pisatelj je v tem oziru čudovit mojster? Kako boš analiziral problematiko Cankarjevega Hlapca Jerneja? Kaj pomeni motiv Na Klancu pri Cankarju? Kateri svet diši iz Tavčarjevega Cvetja v jeseni? Kdo je dal najbolj značilne portrete naše kmetiške duše v Kamniškem okraju? Kdo slika življenje Moravske okolice? Kateri slovenski deli še niso našli svojega oblikovalca? Prekmurje? Koroška? Štajerska? Kaj so najbolj priljubljeni motivi slovenske povesti? Kaj imamo tega slovstva v prevodu? Kateri tujci, ozir. bratje z Juga so slikali tudi našo zemljo? Čehi? Srbi? Hrvatje? Morje? Ali je v naši noveli? Planine? Kje in koliko? Naša večja mesta! Ljubljana, Zagreb, Beograd? Valjavčeva idilika! Kodrova „Marjetica“. Posebnosti Murnikove humoreske. Milčinski! Kaj pomeni izraz vinjeta? Si li bral Twain-ovega Kraljeviča in beračka? Turgenjeva: Pomladne vode, Plemiško gnezdo? Meškove novele v Knezovi knjižnici? Šenoov Nagelj s pesnikovega groba, Lazarevičevo Na jutrenje, Kersnikov Testament, Tavčarjevega Grajskega pisarja? Kaj je vsebina Zieglerjeve Sreča v nesreči, Andrejčkovega Žalost in veselje, Sketove Miklove Zale, Jurčičevega Domna? Zakaj Gregorčičeva „balada“ ni prava, marveč bolj pripovedna pesem? Kdo je pisal Hrvatom pesniške povesti? (Šenoa!) Imenuj nekaj Puškinovih pesniških povesti! Zakaj „Jevgenija Onjegina“ nisem štel med novele ali

pesniške povesti? Kdo je to delo prevel v slovenščino? Kdo je v ciklični obliki obdelal motiv slovenskega Fausta (Trentarski študent)? Poznaš Lahov ep „Vitez Ivan“? Kaj je pravzaprav? Preglej nekaj slovenskih (ali tudi hrv. in srbskih) novel pa povej, katerih stanov junaki nastopajo. Duhovnik, učitelj, kmet, lovec, graščak, trgovec, dijak, vojak, služkinja i. p. Kar prebereš poslej iz domačega ali tujega slovstva, zabeleži si kratko motivno in kritično, kolikor moreš presoditi. Ko se ti gradivo nabere, primerjaj!

(Dalje.)

MATERI

DUŠICA SIMONOVA

O mati, zvezda mojega življenja, Ročice moje prva si sklenila,
tolažba v dnevih si trpljenja! molitve prve Ti si me učila!
Ti pot mi varno kažeš k sreči, Pogled obračala si mi v nebo,
ki tu je nikdar možno ni doseči. kjer smoter zadnji moj naj vedno bo.

O mati, hvala za ljubezen, skrb, težave!
Naj Bog Ti pošlje blagoslov z višave!
In vedi: nikdar Te ne bom zabila,
če tudi črna zemlja Te bo krila!

VABILO

IVAN ČAMPA

Umolknila je pesem logov in livad Nekdo gre trudno mimo koč
in kočice ob cesti so vrata zaprle in žalosten odhaja v noč.
ter snivajo v božjem objemu.

O Romar prebedni,
glej, moja so vrata široko odprta,
ne hodi mimo kakor sen!

V CERKVI

MARIJAN V.

Pred oltarjem v noč strmel lesteneč je svetel,
oblival z mrko je svetlobo sohe mučenicov,
obrazce z gloriolo ovenčanih svetnikov
in križ, ki Krist na njem je trepetal.

Pred njim z glavó v dlaneh premišljeval je grešnik
o deseterih sinajskih postavah večnih,
ki so kot kladivo udarjale na dušo
in mu budile sanje o nekdanjih časih srečnih.

PRIVATISTOV IZPIT

ŠALA. FR. WEISER — JOŽA LOVRENČIČ

OSEBE:

Komercialni svetnik **Zlatkovič**, pivovarnar.
Franci, njegov sin, gimnazijec-privatist.
Dr. Regrat, profesor prirodopisa,
France Stebelnik, mlad vrtnar,
Janez, sluga.

Pozorišče: Soba v Zlatkovičevi vili z dvema mizama, obešalnikom in običajno opremo.

PRVA SLIKA

Janez: (briše mizi in stolice): To je danes razburjenja! Gospod je tudi že ves nervozen zaradi izpita, ki ga bo delal mladi gospod Franci iz rastlinstva. No, pa je to zadnji izpit za letos, druge je še nekako za silo napravil — a če jo pri tem polomi, bo moral začeti spet od konca! Jaz bi poslal poba v šolo, a gospod hoče biti na vsak način nobel. Fant mora privatno študirati in ima domače učitelje. No, kdor ima denar, si take stvari lahko privošči! (Odide s cunjo, da jo otrese.)

Zlatkovič: (v pijami s Francijem): Torej Franci, danes pojde pa za res! Tvoj zadnji letošnji izpit bo to. Poba, glej, da mi ne boš delal sramote, rečem ti! Ali si kaj delal in si pripravljen, kakor se spodobi? . . .

Franci: Da, papa!

Zlatkovič: No, potem se torej odpeljeva ob pol desetih na gimnazijo. Da se boš lepo obnašal in da se ne boš nič vmes vtikal, ko bom jaz govoril s profesorjem! Otroci morajo molčati, ko stari govorijo, to napravi dober vtis! Potem pri izpitu je pa narobe: govoriti moraš, kolikor le moreš! Če bi bil z odgovorom v zadregi, pa govori kar hitro kaj drugega o rožah in grmovju in tako dalje, samo govori, razumeš, govori, sicer bo mislil profesor, da nič ne znaš. In nič se ne boj! Kar korajžno se postavi! Če te kaj vpraša, najprej malo pomisli — to napravi namreč dober vtis — potem pa govori kar se da! Razumeš?

Franci: Da, papa — a vseeno se malo bojim!

Zlatkovič: Sapramiš, tega pa res ni treba! Jaz se bom že tako postavil blizu profesorja in če obtičiš, ti bom kako malce pomagal . . .

Franci: Ali znaš tudi botaniko, papa?

Zlatkovič: No, prosim te, toliko pa že razumem o tej šari, da bom lahko ločil repo in zelje!

Janez (se vrne s pismom, ki ga že pri vratih kaže): Pismo za gospoda komercialnega svetnika!

Zlatkovič (vzame pismo in ga tiho bere, nakar se naglo obrne k Franciju): Ne, kaj takega: Gospod profesor Regrat mi piše, da se nama ni treba voziti na gimnazijo. Sam pride k nam in te bo tu izprašal!

Franci: Pa kako to, papa?

Zlatkovič: No, tako pač piše! (Bere): Velepoštovani gospod komercialni svetnik, tako piše, ker je danes tako lep dan, bi ga rad uporabil za botanično ekskurzijo, in ker bi moral iti mimo Vaše vile, se mi zdi umestneje, da se ne bi trudili s svojim sinom v mesto, temveč da pridem in opravim, če mi dovolite, izpit kar v Vaši cenjeni hiši. Tako si prihranim čas in gotovo bo tudi Vam prav in ljubo, da ne bo uradnost gimnazije motila Vašega sina pri izpitu. Pri Vas se zglašim ob pol desetih. Če bi pa le želeli delati izpit na gimnaziji, potem prosim, da bi mi kar telefonirali. Z veleštovanjem — profesor Regrat. — . . . Ampak, to je pa imenitno! Zdaj se nama ni treba voziti na gimnazijo in profesor pride enostavno kar sem k nam. Poba, srečo imaš! No, zdaj ti pač ne bo moglo spodleteti! (Janezu): Janez, zdaj pripravi hitro sobo za izpit! Papir, peresa, razumeš, tu sem na mizo! In na ono mizo prineseš dve steklenici specialitete našega piva in čaše pa še nekaj cigar! Jaz in Franci greva tačas malicat. Deveta je, pol desetih pride profesor. Tedaj bova že tu. — (Važno): In ko pride gospod profesor, da mi ga ne pustiš stati tu sredi sobe kakor kako preklo, razumeš? Pokloni se lepo, odvzemi mu klobuk in suknjo in obesi, potem ga pa povabi, naj sede k mizi: Prosim, izvolite gospod profesor . . . Potem mu brž odpreš steklenico in potem: Gospod profesor, oprostite trenotek, takoj grem po gospoda komercialnega svetnika, razumeš, — in potem prideš po naju!

Janez: Da, gospod komercialni svetnik, vse bom tako napravil!

Zlatkovič: Zdaj pojdi in brž prinesi, kar sem ti naročil! (Janez odide. Franciju): Poba, zdaj pa le glej, da dobro svojo stvar opraviš! Tvoje šolanje me je že dovolj stalo in čas bi bil, da se začne rentirati! Za prazen nič ne bom razmetaval denarja.

Franci: Papa, pa se že tako bojim, profesorja niti ne poznam, morda je zelo strog.

Zlatkovič: Koštrun neumni! Jaz profesorja tudi ne poznam, saj ni še dolgo, kar je prišel, a ravno zato ni strog, ker se mora najprej privaditi. In če bi bil strupen, bi pač ne prišel k nam. Po vsem tem se takoj vidi, da mora biti dober človek. Boš videl, da imam prav. Zdaj naj te torej kar nič več ne skrbi, samo zapomni si, kar sem ti rekel! In zdaj pojdi malicat! Z lačnim želodcem bi težko kaj znal! (Odideta.)

DRUGA SLIKA

Janez prinese na podstavku dve steklenici piva, čaše in cigare; ko odloži in ureja, nekdo potrka.

Janez: Naprej!

Stebelnik (stopi s klobukom v eni roki, na drugi pa ima nahrbtnik; v zadregi): Bog daj . . . prosil bi, če . . .

Janez (zadirčno): Nimam časa, kaj pa hočete?

Stebelnik: Prišel sem, da bi povprašal, če bi morda potrebovali vrtnarja.

Janez: Ali imate spričevala?

- Stebelnik:** Da, na zadnje sem služil v botaničnem vrtu! Ali bi me ne potrebovali?
- Janez:** Da, vrtnarskega pomočnika bi že potrebovali, — samo gospoda svetnika zdaj ni tu, a pride kmalu. Počakajte tačas malo zunaj na vrtu in se potem vrnite!
- Stebelnik:** Da, se pa potem vrnem. Zbogom! (Odide.)
- Janez** (ureja stolice; spet trkanje): Tri sto zelenih, že spet! Pa prav danes! (Zadirčno): Naprej!
- Regrat:** Dober dan, — jaz sem profesor Regrat, — upam, da nisem prišel prepozno, — včasih sem namreč malo raztresen.
- Janez** (se klanja): O visokospoštovani gospod profesor! Ne, nasprotno, še prezgodaj ste prišli, a nič ne de, takoj pojdem po gospoda komercialnega svetnika!
- Regrat** (pogleda na uro): Resnično, pol ure prezgodaj! Oprostite, upam, da ne motim.
- Janez:** Nič, nič, prav nič, gospod profesor, a moram pogledati, kje sta gospod komercialni svetnik in gospod Franci. Izvolite, gospod profesor, prosim, odložiti (mu pomaga) in izvolite, gospod profesor! (Pelje ga k mizi in mu hoče natočiti piva.)
- Regrat** (mu odločno brani): Kaj le mislite, gospod! Jaz sem tu uradno, da opravi izpit, in žal, kaj takega si ne smem dovoliti. Razumete, pri uradnem poslovanju je zoper mojo čast...
- Janez:** Ah, razumem, razumem... (Zapre spet steklenico.) Torej, prosim, gospod profesor, oprostite, takoj poiščem gospoda svetnika! (Odide.)
- Regrat** (vstane in hodi po sobi): Križ je s to mojo raztresenostjo! Zdaj sem spet prišel pol ure prezgodaj!... Pa sem le vesel, da mi je prišla tako pametna misel opraviti izpit kar tukaj, kjer ni treba, da bi bil tako uraden in bom lahko izpraševal, kakor mi narekuje srce! Saj večina študentov nekaj le zna, samo strah povzroči, da nič ne znajo! Zdaj pa bi rad tako izpraševal, da bi učenec niti ne opazil, da je vprašan. In potem, ko bova tako kramljala, bo mislil, zdaj pa le začne, pa bova že opravila! (Mane si zadovoljno roke.)
Trkanje. Vrata se počasi odpro in Stebelnik vstopi.
- Stebelnik:** Dober dan Bog daj, gospod...
- Regrat** (mu stopi prijazno naproti): Ali ste vi Franc...?
- Stebelnik:** Da, gospod, France mi je ime. Ali me že poznate?
- Regrat:** O, seveda! Kar bliže, kar bliže!
- Stebelnik** (veselo): Prosil bi samo...
- Regrat** (ga prekine): O, kar nič se ne bojte! (Ga pelje k mizi.)
- Stebelnik:** Bojim se pa nič ne.
- Regrat:** No, to je pa lepo, veseli me! Torej sedite, prosim, da pokramljava malo o botaniki.
- Stebelnik** (vedro): Ah, gospod bi radi vedeli, kako je z mojim znanjem botanike? To je pa kar prav. (Zase:) Res ljubezniv gospod!

- Regrat:** Torej, ljubi moj, ali ste botaniko študirali samo iz knjig ali tudi praktično, veste, ob cvetlicah samih?
- Stebelnik:** Seveda, vse praktično, gospod, — kakor pač spada v stroko!
- Regrat** (občinstvu): Krasen učenec! (Stebelniku:) Torej, kaj se vam zdi: v koliko vrst se delijo rastline?
- Stebelnik** (hitro in navdušeno): Kako se delijo? Veste, gospod, jaz jih razvrščam kar po svoje: v prvo vrsto spadajo najfinejše, na primer beluš ali špargelj, cvetača ali karfijola, rožni kapus . . . no, in tako dalje! Potem je druga vrsta, v katere štejem tako srednje, kakor kolerabo, ohrovt, grah, paradižnik, redkvice in tako dalje. V tretji vrsti pa so navadna zelišča: radič, fižol, repa in pesa, špinača, motovilec, zelje, kumare, no, . . . in tako dalje!
- Regrat** (prijazno): Vidim, vidim, vrt ste si dobro ogledali in se res praktično učili!
- Stebelnik:** Da, seveda, vsak dan je treba vse ogledati, sicer človek kaj prezre in takoj je vse narobe! In zalival sem tudi vedno pridno, se razume!
- Regrat:** In kaj veste o sestaaaviii . . . no, recimo rož?
- Stebelnik:** O, rože, veste, gospod, rože so pa občutljive. Gojiti jih je treba bolj pozno, ker sicer zmrznejo. Za čajne rože pa lahko že marca poskrbim, ker so bolj odporne . . .
- Regrat:** Vidim, vidim, praktično ste zelo izvežbani! Zdaj pa teoretično vprašanje: Kakšno mesto pa zavzema trava v rastlinstvu?
- Stebelnik:** Ta je pa dobra, gospod, na vse mislite! To je res važno vprašanje! Kar se tiče trave, mislim takole: pri navadnih zelenjadnih gredah ni treba mnogo trave, ker ne napravi lepega vtisa. Pri cvetličnih gredah pa je trava na mestu. Okoli rož se poda prav lepo široka plast grive, pri pelagonijah se pa poda ona svilnata travica . . .
- Regrat:** Že dobro, že dobro, dragi moj! . . . Zdaj pa . . . kaj veste o koniferah?
- Stebelnik** (presenečen): Koni . . . koni . . . ? (Popraska se za ušesom.)
- Regrat:** Da, konifere? . . .
- Stebelnik** (občinstvu): O jej! (Profesorju:) Da, so pač tako zelenkaste . . . in zelo velike . . . niso . . . in prav majhne tudi niso . . . tako srednje so . . .
- Regrat:** Prav dobro. In vetrocvetke so, kaj ne?
- Stebelnik:** Da, seveda, vetrocvetke so!
- Regrat:** Prav dobro! Izvrstno! In ali so pozno cvetne!
- Stebelnik:** Da, pozno cvetne.
- Regrat:** Prav dobro! In zdaj še to: ali cvetijo spomladi?
- Stebelnik:** Da spomladi.
- Regrat:** Izvrstno, izvrstno! Vidim, da botaniko obvladate. No, zdaj vam pa napišem spričevalo! (Piše.)
- Stebelnik:** Spričevalo, gospod, ko nisem niti še pokazal, kaj znam?

Regrat (vstane in ga veselo pogleda): Niste še pokazali, kaj znate? Da, dragi moj, sva že končala! (Občinstvu:) Res, niti opazil ni, da je bil vprašan! To me prav veseli! (Stebelniku:) Torej častitam! Žal, nimam mnogo časa, zato pozdravite prav lepo gospoda papana, prosim, — in na svidenje drugo leto! (Da mu roko in odide.)

Stebelnik: Pozdravite prav lepo papana — na svidenje drugo leto! . . . Kaj naj to pomeni? — Očeta naj pozdravim? . . . Zdaj res ne vem, pri čem sem. — In ko sem mu rekel, da nisem niti pokazal, kaj znam, pa reče, da sva že končala . . . (Boječe:) Nemara pa to ni bil gospod komercialni svetnik — biti je moral kdo drugi . . . Kaj naj zdaj napravim? . . . Najbolje bo, če jo hitro popiham, sicer bi me utegnili še prijeti in zapreti . . . (Vzame klobuk in nahrbtnik, ki ju je bil odložil na stolico, in hoče oditi.)
(Dalje.)

MISLI

STANE NAMEN

16. Najlepše bo živel oni, ki se smeje, kadar je sonce, da je lepo, in kadar dežuje, da bo zopet lepo.

17. Mnogo naših prijateljev je kakor bršljan, ki nas objema samo zato, da pride do sonca.

18. Če te vsi zapustijo in zaničujejo, še ne obupavaj! Zakaj v sebi samem imaš prijatelja, ki te pozna in razume.

19. Sreča, za katero begamo, se mi zdi podobna studenčnici, ki je lepa in čista, dokler je ne zajmeš; zakaj takrat se skali.

20. Mnogo, kar so ljudje „dobrega“ in „velikega“ storili, je enako gnili školjki, zunaj svetel oklep, notri pa gnoj in smrad.

21. Zdi se mi, da človeštvo ne drvi naprej v premi črti. Giblje se v krogu, neprestano napreduje, a vedno se zopet povrača na isto mesto.

22. Iskal sem, čemu bi primerjal človeka. Sedaj se mi zdi podoben drevesu, ki dviga liste visoko v zrak, pijoč svetlobo in lepoto, korenine pa skriva globoko v črno prst in srka gnoj.

NA GROBU VIDE JERAJEVE

DUŠICA SIMONOVA

Srce stiskala težka mi je bol,
ko zrla svežo Tvojo sem gomilo,
ko cvetja sem trosila Ti na njo —
kako mi je tedaj bilo bridko!

Da pred me zopet bi stopila,
kako vesela jaz bi bila!
Bi šopek cvetja Ti podala,
Te zrla in občudovala!

A vem, zaman so vroče želje,
ki v duši moji plamené!
Ti v grobu sladko spanje snivaš,
a pesmi Tvoje v vek živé!

HENRIK SCHLIEMANN

DR. R. SAVNIK

Bilo je čemerno jutro. Ostra sapa je vznemirjala morje, beli oblaki so zastirali nebesno modrino in hiteli proti vzhodu. Iz morske gladine je vstajala nizka siva kopnina. Parnik se je bližal Dardanelam, prizorišču bližnjih in daljnih burnih dogodkov.

Otožen mir vlada ob morski ožini. Tu leži nekaj manjših naselbin. Z leve in desne mrko gledajo mogočni okroglasti stolpi in porušene utrdbe; ob njih mole iz vode deli potopljenih ladij. Visoko nad evropskim bregom se beli majhna cerkev, za katero se znižuje k morju ogromen ograjen četverkot tisočev križev. Tu počivajo angleški in francoski vojaki, ki so padli med svetovno vojno v borbi za Dardanele.

Le široki reki je podobna ta morska cesta. Zato ni nikdar ločila azijskih in evropskih narodov, ampak jih je vedno le družila. Tod preko so prehajale perzijske trume, da podjarmijo svobodoljubne Grke, tu se je začel slavni azijski pohod Aleksandra Velikega, tod se je razlival turški val v Evropo.

In že drsi pogled bežnega potnika na ladji od morja k strmemu azijskemu bregu. A zaman se vzpenja. Oko ne vidi, le koprneče sluti bližino davne Troje. Živo se zamisli v temno bajeslovno dobo, ki jo opeva Homer, in nehote se spomni odkritelja Troje Henrika Schliemanna.

Kot čudovita povest se bere življenjepis tega moža, ki ga je v starogrščini napisal sam, dočim ga je kot prvi na podlagi ogromnega števila dokumentov šele dvainštirideset let po njegovi smrti kritično ocenil znani nemški pisatelj Emil Ludwig*).

Henrik Schliemann se je rodil l. 1882. kot sin protestantskega pastora na Mecklenburškem v Nemčiji. Že kot deček je kazal veliko zanimanje za grško zgodovino, zlasti za Homerja. Toda zaradi neugodnih družinskih razmer so mu bila vrata do višje izobrazbe zaprta. Po dovršeni meščanski šoli je s štirinajstim letom vstopil kot vajenec v bližnjo trgovino, kjer je zavijal in prodajal blago, kotalil sode in pometal lokal. Tu je prebil pet let, nakar je postal fizično šibak fant zaradi prenapornega dela telesno strt in brezposeln. Duševno potrj je krenil peš v Hamburg, kjer je prvič v življenju uzrl morje. Nadejajoč se, da najde boljšo srečo v Ameriki, se je vkrcal na ladjo, ki je bila namenjena v Kolumbijo. Toda brž po odhodu je ladjo zajelo strašno neurje, ki jo je pritiralo na plitvine ob holandski obali, kjer se je razbila. Vendar so si potniki k sreči rešili golo življenje. Nezgoda pa Schliemanna ni ostrašila. Ni maral bojazljiv domov, temveč je sklenil ostati na Holandskem. Odrinil je v Amsterdam, kjer je dobil mesto sluga v neki banki. In je žigosal menice in nosil pisma na pošto. Služba je bila lahka, a plača pičila. Da si položaj izboljša, se je v prostem času z vso vneto vrgel na študij jezikov. Da si je mogel nabaviti knjig in vzdrževati učitelja, si je uredil do skrajnosti skromno življenje.

Ker mu je manjkala za študij vsaka podlaga, se je najprej spopolnil v pravilni pisavi in govoru v materinščini. Nato se je lotil angleščine po svoji lastni metodi. Vsak dan je glasno čital angleški tekst, nato ga je prevajal v nemščino, potem je sam v angleščini napisal kak zanimiv sestavek, ki si ga je sproti izmislil, svoj koncept je pod nadzorstvom učitelja popravljaj in se ga slednjič naučil na pamet.

Za študij je znal izrabiti vsako priliko. Spotoma po opravkih se je učil česa na pamet, čakajoč na pošti, je čital kako knjigo; vsako nedeljo je bil dvakrat v anglikanski cerkvi, kjer je pazno poslušal pridige in ponavljal tiho vsako besedo. Zlasti pa je izrabljaj nočni čas, ko je bil lahko najbolj zbranih misli. Tako je dosegel, da je v šestih mesecih angleščino obvladal. Z vednim vežbanjem si je spomin tako utrdil, da

* Emil Ludwig. Schliemann, Geschichte eines Goldsuchers, 1932. — Primerjaj še I. Samsa, Tvrška Schliemann & Co., Mentor VI. letnik, ter F. Mesesnel, Schliemann Emila Ludwiga, Modra ptica V. letnik.

se je medtem priučil holandsčine, nakar se je v nadaljnih šestih mesecih vrgel na učenje francoščine, španščine, portugalsčine in italjanščine.

Komaj 22letni mladenič je obvladal že sedem jezikov, zato mu ni bilo težko dobiti službo korespondenta in knjigovodje pri neki veliki holandski izvozni tvrdki. Njen predstojnik je v Schliemannu kmalu spoznal izredno darovitega trgovca, ki je znal spretno preценiti kakovost blaga in kalkulirati s tržnimi cenami. Zato mu je naglo višal plačo in mu poverjal najvažnejše trgovske posle. Toda mladi Schliemann se ni vrgel v uživanje materialnih dobrin. Njegovo življenje je še vedno spartansko. Zdej pošilja prihranke domov očetu, medtem pa sanja o Rusiji.

Rusija! Kdo je vedel kaj o njej v 40 letih devetnajstega stoletja, ko njenih neizmernih horizontov še ni vezala nobena železniška proga, razen redkih diplomatov, ki pa niso poznali odnotne govornice! Schliemann pa se uči ruščine s pomočjo ruske slovnice in nekega ruskega prevoda iz francoščine brez učitelja, ker v Amsterdamu ni človeka, ki bi znal ta jezik. Da mu je kratkočasneje, si najame ubogega žida, ki ga plačuje, da prisostvuje njegovim nerazumljivim deklamacijam. Po dveh mesecih že napiše prvo rusko pismo, malo nato ga pošlje tvrdka kot svojega agenta v Petrograd. A tam se ustavi le za nekaj dni. V najhujšem mrazu odrine v odprtih saneh v Moskvo, da naveže tudi tam trgovske stike. Po enoletnem bivanju v Rusiji se osamosvoji, ustanovi si lastno trgovsko podjetje, trguje zlasti z indigom, vodi vse sam in je opetovano na potovanju. Trgovski posli ga vodijo v Pariz in London, a Schliemann potuje z odprtimi očmi. V dnevnik beleži vse, kar vidi in zve, v Londonu obišče tudi britski muzej, kjer zamaknjen občuduje grške in egiptске izkopine.

Lov za zlatom v Kaliforniji, kjer so odkrili zlata polja, ga žene l. 1850. v Ameriko. V Sacramento-City otvori banko, srečno prestane mrzlico, nakar se drugo leto z velikim dobičkom vrne v Petrograd. Tu se poroči s hčerko premožne meščanske rodbine. Toda zakon že spočetka ni srečen, pozneje pride do sodne ločitve. Sreča v trgovanju pa mu je stalno mila. Čeprav vodi vse dopisovanje sam, si dobi še vedno časa za učenje jezikov. Kako nepojmljivo veselje je imel do tega, govori dejstvo, da se je zdaj po vrsti lotil študija švedščine, poljščine, slovensčine, danščine, norveščine, novogrščine in končno njemu najdražje starogrščine, s katero pa je odlašal tako dolgo zgolj iz strahu, da bi mu ta studij jemal preveč časa in bi škodovalo njegovi trgovini.

Zdaj se mu je končno le izpolnil davni mladostni sen; čital je v izvirniku Homerja, se navduševal za njegove pesnitve in vedno bolj ga je srce vleкло v Grčijo. Tam naj bi začel novo življenje, ki bi ga posvetil odkrivanju davnih mest, o katerih govori Homer, kajti vanj je veroval Schliemann do zadnjih podrobnosti. Brez trgovskih smotrov je prvič v življenju potoval v orijent, kjer je obiskal Egipt, Grčijo, Jeruzalem in Meko. Nato je v Petrogradu likvidiral svoje trgovsko podjetje in odšel vnovič po svetu kar za dve leti. Prišel je celo v Mehiko, na Kitajsko in Japonsko. Ob povratku se je nastanil v Parizu, kjer se je poglobljal v studij arheologije. A nestrpna nrav mu ne da miru. L. 1868. hodi v največji poletni vročini s Homerjem v roki, ki mu je edini vodnik, po Itaki; tu se spotoma loti poskusnega izkopavanja in spravi na svetlo nekaj kipov in pepelnih žar. Obenem obišče tudi Mikene in Malo Azijo pri Dardanelah. Zdej se že čuti čisto Grka. Kot sedeminštiridesetletni mož se poroči s trideset let mlajšo izobraženo Atenko Zofijo Engastromenos, ki ji je usojeno biti priča vseh njegovih epohalnih arheoloških odkritij.

Schliemann je imel še edini cilj: najti Trojo. Po dolgih pogajanjih je dobil od sultana dovoljenje, da sme kopati na svoje saroške pod stalnim nadzorstvom posebnega paznika in da pripade polovica najdenih predmetov turški državi. To mu je dalo povod, da se je naučil še turščino. Ker je malo prej študiral poleg grščine tudi perzijski in arabski jezik, je tako končno obvladal v celem 18 jezikov.

Zopet je odšel k Dardanelam na maloazijsko stran, toda kje naj koplje? Pač se je začelo med nekaterimi arheologi zanimanje za Trojo že koncem 18. stoletja, toda glede njene lege so obstajale razne hipoteze, kopal pa ni nihče. Sledeč pazno popisu mesta v Homerju, se je Schliemann odločil prekopati grič, ki se je vzpenjal na planoti ob Skamandru, uro hoda od morja. Z najetimi delavci je kopal brez kake metode, brez merjenj in fotografiranja, brez arhitekta in vodnika, zanašajoč se edinole na svojo nemajmno vero v Homerja. Naletel je na ogromne zidove, na neštete čepinje in vaze, a zlatih zakladov, ki jih podrobno opisuje Homer, ni bilo na spregled. Že je nameraval po triletnem neutrudnem kopanju nadaljno odkrivanje mesta opustiti, kar se mu neko jutro med ruševinami v soncu zaleskeče zlato. Nastopil je najsrečnejši trenotek njegovega življenja.

Da najdbo prikrije, odredi delavcem celodnevni počitek, nato pa se loti odkopavanja zaklada, polagajoč v razgrnjeni šal svoje žene kos za kosom. Zaklad, ki ga je po

Homerju proglasil za Priamov, je vseboval na tisoče zlatih prstanov in ploščic, vmes pa so bile tudi verižice, igla in težka čaša. Izredno najdbo je dal Schliemann tajno spraviti v Grčijo, kjer jo je skrli pri sorodnikih, medtem pa je že svet obvestil o senzaciji. Toda žel je malokje priznanje.

Strokovni arheološki krogi, zlasti na Nemškem, so ga besno napadali kot neukega diletanta in ga zasmehovali zaradi njegovega sklicevanja na Homerja, ki opeva le izmišljene, ne pa zgodovinskih dogodkov. A ker niso mogli zanikati njegovih odkritij, se

ZOFIJA SCHLIEMANNOVA S HELENINIM NAKITOM

je vnela živahna debata. Vsak je postavljaj svojo tezo in pobijal druge, a večina je zastopala mnenje, da to, kar je Schliemann odkril, nima s Homerjem ničesar skupnega. Nekdo je celo zanikal obstoj ruševin mesta, trdeč, da je Schliemann prekopaval le brezpomembno azijsko grobišče.

A bilo že kakorkoli! Brez vere v Homerja bi Schliemann sploh ne kopal in tako je bivši trgovec arheologiji več koristil kot vsi poklicni strokovnjaki tedanjega časa, ki so ga predvsem napadali iz ljubosumja. Medtem ko so oni gradili svoje hipoteze na podlagi knjig, je Schliemann iskal dokaze v zemlji in jih tudi našel. Seveda v mnogih

poedinih trditvah ni bil točen, a s svojo najdbo je povzročil kmalu popoln prevrat v arheologiji.

Schliemann se je ogorčeno branil, prav za prav je branil Homerja, a zašel je vedno bolj v dilemo, ko je spoznal, da ne more dokazati prisotnosti Homerja v trojanski vojni. In če zaklad, ki ga je spravil na dan, ni Priamov, kdo je bil potem njegov posestnik? Turčija je bila seveda silno ogorčena, ker se je smatrala ogoljufano za zaklad. Vendar jo je Schliemann kmalu pomiril, ko ji je v odškodnino odštel 100.000 zlatih frankov.

Odkrivanje Troje so od vsega početka navdušeno pozdravili le Angleži. V Anglijo so Schliemanna vabile razne znanstvene družbe na predavanja, v Londonu je razstavil svoj zaklad, sicer pa je leta in leta ugibal, kaj bi storil z njim. Končno se je odločil, da ga pokloni nemškemu narodu. V berlinski muzej, ki nosi po njem ime, je lastno-ročno postavil vse predmete ter je ob tej priliki sprejel v zahvalo za dar od mesta diplomu častnega občanstva.

Po povratku iz Troje v Atene je Schliemann takoj prosil grško vlado za dovoljenje, izkopavati Mikene. Toda srečnega moža, ki je pravkar odkril trojanski zaklad, je spremljalo zgolj nezaupanje. Šele ko se je zavezal, prepustiti vse najdene predmete takoj državi, je smel na delo. A čutil se je jetnika. Bil je pod stalnim strogim nadzorstvom, najeti je smel le omejeno število delavcev, kopati mu je bilo dovoljeno le na notranji strani grajskega obzidja, kajti arheologi so bili prepričani, da leži domnevana kraljeva grobnica pač izven njega. Novih uspehov mu pač niso privoščili. Schliemann pa je sodil drugače. Zato se ni zmenil za posmeh, a vnovič se je moral učiti potrpežljivosti. Po treh letih je zadel na grobnico. Obdan od vseh strani od vojakov, je odprl pet grobov, v katerih so ležale vaze in zlat nakit poleg kosti dvanajstih mož, treh žena in treh otrok. Verujoč, da je odkril grobnico iz homerskih časov, je z izredno spoštljivostjo vzel v roke zlate mrtvaške maske, sodeč, da je ena med njimi gotovo Agamemnonova. Seveda so njegove trditve, ki jih je iznesel v knjigi o Mikenah, ponovno zadele na napade in se je med arheologi otvorila živa debata. Tako je Schliemann zašel v nove dvome.

Da svoje dotedanje arheološko delo temeljito pregleda in preizkusi svoje trditve, je sklenil, da se povrne na trojansko planoto. Toda zdelo se je, da so mu vrata v Turčijo, ki ni mogla pozabiti prejšnje prevare, za vedno zaprta. Šele po posredovanju diplomatov pri porti je izsilil dovoljenje za nadaljevanje izkopavanja mesta. Poslej ni več sanjal o zlatu. Pregledoval je zidove, ugotavljal in primerjal plasti, pozneje je k sodelovanju celo pritegnil mladega proslulega arheologa Dörpfelda, s katerim je risal in meril ter sproti popravljval prejšnje trditve in domneve. Tako zdaj prvič opazi v marsičem sorodnost med Trojo in Mikenami. Ko je potem odkopal zopet v Grčiji, in sicer Orchomenos ob Kopajskem jezeru in na Peloponezu južno od Miken grad Tiryns, je naletel na podobno zidovje, a analogije si ni znal prav tolmačiti. Šele po smrti Schliemannovi je prodrlo mnenje, da je vsem tem krajem skupna negrška mikenska kultura.

Šele ko je bil 56 let star, si je Schliemann omislil lasten dom. Po svojem okusu si je dal zgraditi v Atenah razkošno palačo, ki jo je zunaj okrasil s kipi grških božanstev. Notranje stene so dičile antične mitološke slike in razni verzi iz Homerja. Med drugimi mu je slikal naš rojak Jurij Šubic, ki je moral rad ali nerad delati po strogih in do pičice podrobnih navodilih malo čudaškega delodajalca. A Schliemann se tudi tu ni nikdar udajal brezdelju. Vstajal je ob štirih zjutraj, nato je delal ves dan, vodil dnevnik in dopisoval vse sam, sprejemal goste, govoril z vsakim v njegovem jeziku, dočim ga je bilo v družinskem krogu najčesteje čuti v starogrščini. Njegovo rodbinsko življenje je potekalo v najlepši harmoniji. Žena Zofija mu je povila hčer Andromaho in sina Agamemnona, katerega je bil oče tako vesel, da mu je pred krstom dal na glavo Homerja in mu čital iz njega sto verzov.

V zadnjih letih svojega življenja je utrudljiva arheološka odkopavanja večkrat prekinjal in odšel za razvedrilo na potovanje. Ponovno je bil v Parizu, kjer je posedoval več hiš, ali je krenil v Ameriko, kjer je bil delničar več železniških družb. Dve zimi je prebil v Egiptu, kjer je občudoval piramide in ob lepih večerih bral zbranim beduinom koran v arabskem izvirniku.

Iz romantičnega navduševalca za Homerja in iskalca zlatih zakladov je postajal vedno bolj trezen in reden znanstvenik. Na pobudo iz Nemčije sta se vršila na trojanskih tleh zaporedoma dva arheološka kongresa. Strokovnjaki iz petih dežel so na licu mesta pregledali njegovo delo in morali v glavnem potrditi njegovim izsledkom. Troja pa je bila še vedno nerešena uganka. Schliemannu ni bilo usojeno doživeti dokončne ugotovitve njenih devetih plasti. Šesta plast se je namreč izkazala kot Homerjeva Troja, dočim je „Priamov“ zaklad starejšega datuma, ker se je našel v drugi plasti.

Troja, ki jo je Schliemann svetu odkril, ga je kmalu umorila. Nevšečnosti podnebja, zlasti pogosti jaki vetrovi, ki dvigajo pesek in prah na planoti, so mu razrabljali zdravje. Zbolel je za akutnim ušesnim vnetjem, sluh je tako pešal, da je skoraj oglušel. Končno se je v Nemčiji podvrnil nevarni operaciji. Ta je sicer uspela, a bolnik, ki ni imel v življenju nikdar časa, ni mogel dovolj dolgo strpeti v miru. Bližal se je božični večer, ki ga je želel za vsako ceno praznovati v Atenah z družino. Še neozdravljen je odšel

RAZVALINE TROJE

na pot, bolezen se je poslabšala, večni popotnik se je zgrudil sredi Napolija na cesti kot neznan tujec; 26. decembra l. 1890. je izdihnil v ondotni bolnici.

Schliemann je bil realist in fantast obenem. Kot realist je bil rojen trgovec, ki si je znal iz nič ustvariti ogromno premoženje. Kot fantast pa je nad vse cenil Homerja, najrajši je pisal in govoril v mrtvi starogrščini in svoje imetje uporabljal za odkopavanje homerskih krajev. Ostavil je dve polni omari rokopisov, dnevnik, notice, pisma in jezikovne vaje, vse opremljeno z datumi, skupaj okrog 20.000 kosov. Pokopan je v Atenah. Njegova žena Zofija je sledila možu v grob šele lansko leto.

OBZORNIK

Nove knjige

Dr. Aleksander Bilimovič: Uvod v ekonomsko vedo. 1933. Jugoslovanska knjigarna v Ljubljani. Tisk Jugoslovanske tiskarne v Ljubljani. Str. 200. Cena broš. Din 60.—, vez. Din 80.— „Kosmos“ Jugoslovanske knjigarne je razveselil pojav našega književnega založništva, saj omogoča lep razmah naše znanstvene literature in njeno osamosvojitve, da nam ni treba v premnogih vprašanih segati več po tujih delih. Z novo „Kosmosovo“ publikacijo smo dobili tehtno delo vseučiliškega profesorja v Ljubljani dr. Aleksandra Bilimoviča, o katerem pravi avtor v predgovoru: „Uvod v ekonomsko vedo“ predstavlja prvi del mojih predavanj o narodnem gospodarstvu in je v prvi vrsti namenjen slušateljem pravne fakultete, ki naj jim služi

kot učni pripomoček. Toda knjiga tvori samostojno, zaokroženo celoto, obravnava vsa uvodna vprašanja ekonomske vede ter jih razlaga s kritičnim razmotrivanjem obstoječih kontroverz in obširne novejša literature. Zato bo „Uvod“ morda koristil — gotovo bo! — tudi drugim čitateljem, ki se bavijo z gospodarskimi problemi. To pa posebno vsled tega, ker med drugim razpravlja o marsikaterih zelo aktualnih vprašanih organizacije sodobnega gospodarstva in njegovih razvojnih tendenc. Iz pedagoških ozirov je gradivo razdeljeno tako, da je v tekstu podano le ono, kar je najbolj važnega. Vse ostalo, in sicer vsa bibliografija razen uvodnih splošnih bibliografičnih navodil, citati in detajlno razmotrivanje kontroverz, je izloženo v številne pripombe. Te pripombe morejo zanimati le tiste, ki hočejo poglobiti

svoj študij ali pa specialno proučiti posamezna vprašanja. Tako označuje avtor svoje delo in preide po navedbi literature k predmetu, ki ga obravnava v petih poglavjih. V prvem poglavju tolmači osnovne pojme, v drugem pokaže zgodovinski razvoj gospodarstva, v tretjem razpravlja o organizaciji sodobnega socialnega gospodarstva, v četrtem o ekonomski vedi, v sklepnem pa o metodologiji ekonomske vede, nakar sledi seznam avtorjev, stvarni seznam pa manjka, čeprav bi bil umesten. — Strokovnega poročila v našem listu ne moremo podajati, vendar knjigo toplo priporočamo, saj je kljub težki snovi pregledno in prijetno in ob mnogih črtežih in tabelah nazorno pisana, da bi jo lahko tudi dijaštvo najvišjih razredov s pridom bralo.

Paul Acker: Ljubezen in dolžnost. Spisal — —. Iz francoščine prevel J. Kotnik. 1934. Založila Družba sv. Mohorja v Celju. Str. 90. Cena broš. Din 12.—, vez. Din 20.— Paul Acker (1874—1915), ki je bil učenec Paula Bourgeta, velikega mojstra psihološkega romana v francoski književnosti, je zajemal snov za svoje novele in romane iz pariških salonov, a neredko tudi iz mračnega življenja v predmestjih, iz katerega je zajel tudi „Ljubezen in dolžnost“. Junakinja te povesti je gospodična Riverain, s katero se seznanimo v salonu njenih bogatih staršev. Mati ji išče in izbira snubce, a gospodična odkloni vse, ker hoče posvetiti svoje življenje in imetje najbednejšim — zapuščenim in zanemarjenim otrokom v predmestju. To tudi napravi. V predmestju ustanovi zavetišče, v katerem vzgaja in vztraja, boreč se s predsodki okolja in še z ljubeznijo, ki bi jo skoroda iztrgala iz nje-nega pravega poklica. Ljubezen do zapuščenih in bednih otrok, katerim je postala prava mati, občuti kot dolžnost in zato žrtvuje osebno srečo. — Povest je prijetno pisana, prevod je gladek in lep — samo očka „se je podal (!) v svoj kabinet“ na str. 15! — pa menim, da bodo segale Slovenke po njej prav tako kakor Francozinje, katerim se je močno priljubila. — Ob tej priliki opozarjamo še posebej na „Mohorjevo knjižnico“! Kdor je ne pozna in ne ve, koliko lepih del je že izšlo v njej, naj piše Mohorjevi družbi v Celje, da mu pošlje seznam, iz katerega tudi izve, pod kakšnimi pogoji si lahko nabavi vseh 63 knjig te smotreno urejane knjižnice, ki res zasluži, da jo priporočamo.

Ivan Bučer: Čez steno. 1934. Založila Družba sv. Mohorja v Celju. Mohorjeva knjižnica 63. Tisnila Mohorjeva tiskarna v Celju. Str. 215. Cena broš. Din 28.—, vez. Din 40.— Ivan Bučer je novo ime v naši književnosti, ob katerem je „Mentor“ lahko ponosen, saj je izšel mladi pisatelj iz vrst njegovih suradnikov. Če listaš po „Mentorjevih“ letnikih ljubljanske ere, naletiš več-

krat ob drobnih črticah in tudi potopisu z našega juga na Ivana Krstnika, ki je n. pr. ob „Častni besedi“, zgodbi iz dijaškega življenja s planinskim obiležjem, označen še kot učiteljskišnik. Že ob prvih prispevkih, ki jih je pošiljal „Mentorju“, smo upali, da se bo Bučer lepo razvil. Nismo se motili. Nekaj časa je utihnil, a lansko leto se je oglasil v „Mladiki“ — z uvodno povestjo, ki je vzbudila splošno zanimanje zlasti v turistovskem svetu. Zdaj imamo to povest v tonatisu v lepi knjigi „Mohorjeve knjižnice“. Zgodba „Čez steno“ se začne v Dubrovniku, kjer se seznanimo z glavnimi osebami: s študentom Janezom, njegovim bratom Pavletom, ki je družabnik trgovca Boniča, trgovčevo hčerko Dano in njenim bratom. V tem uvodnem akordu že začutimo trojno ljubezen: Janez — Dana — Pavle, katera zagori v triglavskih gorah med Janezom in Dano, ki pa kmalu spozna, da bi bila srečna le ob Pavletu. Ob tej peripetiji nastopi druga turistovska družba, v kateri je tudi navdušena planinka Melita, ki je dolgo občudovala turista Janeza. Zdaj se spozna z njim in ob letu ju srečamo v Kamniških planinah baš oni dan, ko se vrši v Dubrovniku Danina poroka s Pavletom. Janez, ki je bil odšel iz koč na Planjavo, je bil ob povratku ves na jugu in tedaj se je opotekel in na trdem snegu ga je spodneslo in nevarno se je ponesrečil. Melita, ki ga je s tovarišema čakala v koči, je slutila nesrečo. Ni ji dalo miru, pa je šla in ga našla, da so ga potem rešili. Pavle in Dana morata svoje poročno potovanje opustiti in prideta v Ljubljano k bolniški postelji, kjer najdeta ob Janezu Melito. Janez jima napiše na tablico — govoriti ne more —: „Pozdravita mojo zaročenko Melito!“ — Fabula: ljubezen mladih sre je sicer preprosta, a podana je tako življensko sveže in resnično, da te povsem osvoji in ji z zanimanjem slediš. Drugo pa je milje, v katerem se povest godi: to je naš svet, to so naše gore in življenje v njih, kakor jih ni pri nas v leposlovju pač še nihče podal pred Bučerjem. In tretje: jezik je lep in kar je posebnost v njem je to, da menda ni izraza v gorskem besedju, ki ga je ugotovila in vpeljala naša turistična književnost, da bi ga Bučer ne poznal in ne uporabljal. Mislím, da ne bo turista, ki ne bi imel v svoji knjižnici Bučerjeve „Čez steno“, ki jo tudi dijaštvo prav toplo priporočam. Člani Mohorjeve družbe jo dobe 25% ceneje, če jo naroče pri Družbi sv. Mohorja v Celju.

Ivan Pregelj: Izbrani spisi Deveti zvezek: Tolminci. V Ljubljani 1934. Založila Jugoslovanska knjigarna. Za Jugoslovansko tiskarno v Ljubljani: Karel Čeč. Strani 381. Cena broš. Din 45.—, vez. Din 60.— V opombah pravi pisatelj: Tolminci (prvotno Tlačani v Domu in svetu 1915—16, nato kot

knjiga v Gorici 1928) so pisateljev prvi poizkus domačnosti zgodovinske povesti. Gradivo je bilo preštudirano v pobornosti. Vsebinsko tvorijo glavni del „tolminske“ epopeje, ki se je pisatelju spočenjala po tem stožeru v „Štefanu Golji“, „Tini Matkovi“ in „Zdravniku Muzniku“. Kmetijski upori so dolgo potem, ko je izzvenel refren o ubogi gmajni, našli svoje glasnike: Jurčič, Šenoa, Aškerc, Medved, Peter Bohinjec, Remec, in ko je sanjal in govoril o njih Cankar, se je lotil tolminskega punta iz leta 1713. Ivan Pregelj. „Prvi poizkus zgodovinske povesti“ se mu je razvil v njegov „veliki tekst“, mimo katerega je napisal še mnogo, mnogo in boljših del, a vendar svoje Tolminske ni menda v nobenem svojem spisu tako neposredno in celotno zajel. Tedaj ko o kolektivu pri nas še niso govorili, se je Pregelj že razmahnil s to svojo kolektivno povestjo, katere prvi del nas seznanja kar po vrsti z vsemi puntarji in razmerami, ki so jih morale združiti v odpor, kakor pred stoletjem njihove dede, in z gosposko, katero vidimo zbrano pri seji deželnih stanov in potem še pri profu Rabatti, kjer gledajo v — glumi upor Tolmincev. Tako je v tej izdaji prvi del značilno zaključčen, kar v goriški izdaji ni, ker tam se začneja drugi del že ob „Novi pa stari meri“. Neposredni povod za puntarski pohod na Gorico — drugi del — sta dala „pajek in volk“: kanalski mitničar Karnel in zakupnik mesnega davka Bandel. Po prvem neuspelem poizkusu se je šele zbrala prava kmetška vojska, ki jo je vodil Janez Gradnik, in dosegla navidezen uspeh. Preden pa je prišlo do upora v vsej deželi in do skupnega nastopa, je prišlo vojaštvo in voditelji puntarjev, ki so bili izdani, so padli na Travniku pod krvnikovim mečem... Kakor je ta roman mikaven in si ga stran za stranjo vesel, ko slediš Pregljevem podajanju pokrajine in ljudi, ki so kar zrasi z zemljo in dihajo vso njeno bridko lepo svojstvenost, ljudski le ne bo postal. Ob vsem kolektivu bo priprosti bravec pogrešal — fabule, ki je ni, čeprav je močno nakazana: Gradnik, Tončka, Vidučev in še sodnikov nečak pa Matkova Tina. Za to eno nakazano jih pa najde še toliko, kolikor je oseb, kar ga pa ne bo zadovoljilo, ker je vsega tega le preveč, da bi mogel slediti. Kdor pa ljubi lepo knjigo in jo ume, bo ob Tolmincih užival in ne bo miroval, dokler ne prebere celotne „tolminske epopeje“!

Naši zapiski

Narodno blago
GRDIDOLSKI JAKEC

V Grdem dolu živi Jakec, o katerem kroži mnogo zgodbe. Nekatere sem o počitnicah slišal in zapisal.

*

— Nekoč sta z očetom nakladala na voz kamenje. Pa je padel Jakcu na roko težak in oster kamen ter mu odrezal prst. Jakec je seveda takoj tekkel k zdravniku v Sodražico. Ta ga je poslal v bolnico v Novo mesto. Tam bi ga radi ozdravili tako, da bi bil prst cel. Zato so ga vprašali, kje ima ostali del prsta. Odgovoril je: „Tam, kjer sva z očetom nakladala.“ Potem so mu zdravniki rekli, naj piše očetu, da rabijo prst takoj. Res je pisal.

Oče se je doma čehljajal za ušesom in je dejal: „Slišal sem nekaj o telefonu, da gre po njem vse tako hitro kot misel. Toda prst — hm — res ne vem, kako bo. No, kar v pismu mu ga bom poslal. Bo že počakal dan ali dva!“

In Jakec je dobil drugi dan pismo od očeta in v njem prst.

*

— Jakec je hotel letati po zraku kakor ptič. Žato je vedno lovil ptiče in spravljal perje. Ko je mislil, da ga ima dovolj, si ga je navezal na telo. Potem je splezal na visoko lipo in se spustil na tla. Seveda ni letel, ampak je padel na zemljo ter si zlomil roko.

*

— Jakcu je zbolel oče. Bolezen je bila vedno hujša. Ko niso domača zdravila več izdala, je šel z volji po zdravnika. Ko je prišel k zdravniku, ga je ta vprašal, ali ima konje s seboj. Jakec mu je odvrnil: „Ne, gospod, konj nimam. Imam pa vole, ki so gotovo hitrejši kot konji.“

Zdravnik mu ni verjel, zato je najel voznika, Jakcu pa je rekel, naj gre sam domov z volji. To je Jakca ujezilo in je dejal: „Boste videli, gospod dohtar, prej bom prišel domov z volji, kot vi s konjem!“

In je res prišel domov prej kot zdravnik.

2. LOŽANJE

Ložan je rekel tujcu: Lož je za eno stopnjo več kot Ljubljana.“

Vprašali so Ložana: „Kaj ste pa danes jedli?“

„I pečeno pišče sem obral!“

„Zakaj se vas pa močnik okrog ust drži?“

„Zato, ker sem otroka pital!“

3. RIBNICANJE

Fantalin je zavpil lončarju, ki je peljal lonce na semenj: „Slišite, lunek ste izgubili!“

„Pa vtakni svoj jezik mesto njega!“ mu je vrnil lončar.

*

Pri neki hiši v Ribnici je prenočil berač, ki je zelo rad jedel kašo. Gospodinja jo je dala na okno hladiti. Berač je tuhtal, kako bi jo sam pojedel. Ko ni bilo nikogar v sobi, je kašo premešal s prsti, potem pa je začel vpit, kakor bi mačko podil:

„Šč, šč! Boš šla od kaše!“

Gospodinja je pritekla in vprašala, kaj se je zgodilo.

„Mačka je skočila v kašo.“

„Potem pa res ni, da bi jo jedli. Kar proč jo bom vrgla!“

„Mar jo dajte meni. Saj mucka ni bila preveč grda.“

In je dobil ves lonec kaše.

*

Nemarna služkinja je pustila v loncu cunjjo, s katero je pomivala sklede. V tem loncu je skuhala ješprenj in ga nesla koscem. Vsi so jedli iz ene sklede. Pa zajame eden tudi cunjjo. Ker so mislili, da je prašičja koža, so planili proti njemu in zavpili: „Ne boš je sam pojedel! Daj jo tudi nam!“

Pa so videli, da je le cunjja.

4. MAŠA O POLNOČI

Po vasi se je razvedelo, da v cerkvi o polnoči mašuje duh. Pogumni fantje so šli pogledat, če je res, pa so takoj zbežali, ko so zagledali sveče prižgane in duhovnika brez ministranta. Drugi dan so šli k župniku in mu povedali, kar so videli. Sprva ni verjel, toda ko so mu vsi zatrjevali, se je odločil, da bo šel pogledat.

In je šel. V cerkvi je bilo temno, le večna luč je brlela.

Okrog polnoči pa pride neki duhovnik in gre v zakristijo po prižigalnik ter si prižge sveče. Potem začne moliti mašo. Ko je prišel od darovanja, je hotel natočiti v kelih vino, toda strežnika ni bilo. Tedaj stopi k oltarju župnik in mu streže do konca maše.

Od tedaj niso videli več maše o polnoči. Župnik je rešil dušo, ki bi morala maševati toliko časa, dokler se ji ne bi kdo ponudil za strežnika.

A. Zajec.

Jezikovna šola

PREVOD

4 Kako je babica prerokovala vreme.

Kadar se pripravlja dež, lezejo črvički iz zemlje in razrivajo prst v kupčke. Močeri radi pogledujejo iz lukenj martinček in pajek se skrivata, a lastovice letajo že prav nizko nad zemljo. Pastirji so cel božji dan zunaj in ko nimajo drugega dela, opazujejo živalce, kako živijo in se redijo. Moj najboljši koledar so gore in nebo. Po jasnosti gor in po barvi neba spoznavam, kdaj pridejo veter, toča in sneg.

Jelko Erzín.

Pomenki

Boris. „Na vrtu“ in „Ostanem“ sta nekako varianti istega motiva, ki pa je tako neznan, da Vam kljub dobri volji delo ni uspelo. Podajanje je poleg vsega še naivno in stilistično še neokretno. „Berač“ je nekoliko boljše. Morda se Vam po teh prvih

vajah le posreči, da napišete še kaj tako dobrega, da bo mogoče priobčiti.

Filip: Odgovorim Vam kar na vprašanja: V lirični prozi „Ljubezen“ se Vam je kolikor toliko posrečilo izraziti „pomladansko lepo pesem z ljubeznijo“, če pa se „to skupno vtisne v mlado, sprejemljivo dušo“, ne vem; za tisk ni še zrelo. V „Popotniku“, ki se metrično gladko bere, a je v dikciji vsakdanje neužitno, se Vam pač ni posrečilo, da bi moglo popotnikovo hrepenenje koga ogreti. In končno ste zapeli še „Večerni sonet“! Mera, rime — vse v redu, motivno in izrazno pa bi ga, če bi dovoljeval prostor, kar tu priobčil v zabavo in kratek čas! Dokler ne boste sami doumeli, kaj je pesem, ne veržite verzov! V prozi ste boljši, pa se je držite!

Kobljer Ivan. Vaši „Tatovi“ kažejo, da pišete že mnogo bolje (čeprav to pot s svincnikom!), a črtica le še ni za Mentorja. Morda bi Vam jo sprejeli v kakem podeželskem listu, ki nudi svojim bravcem tudi anekdote take vrste!

M. M. Z zadnjima dvema zopet nič!

Tartarin. Ne, kaj takega res nisem pričakoval! Redko, redko dobim v roke kako epsko pesem, Vi pa ste se oglasili kar z epom! Prebral sem ga in zelo me mika, da bi ga že letos priobčil, saj je zajet iz življenja ljubljanskih dijakov — Indijancev! Treba bo sicer nekoliko pile, a nič ne de! Če bi radi obsega letos ne šlo, pa prihranim za prihodnje leto. Prevod one Macharjeve pesmi je gladek, a pesem sama se mi ne zdi kaj posebnega. Oglasite se še kaj!

Razpotnik Jos. Tudi vi ste epik. „Županov strah“ močno spominja na Aškerčevo „Godčevo balado“, „Tihotapec“ je nekoliko prevsakdanji. „Rodni zemlji“ ste lepo zapeli — morda jo kdaj priobčim kljub zadnjemu verzu, ki je Gregorčičev. „Mati“ se Vam je najbolj posrečila in jo natisnem!

B. V. Ne proza ne pesmi niso take, da bi mogel kaj priobčiti. Če je tudi ono „blago“, o katerem govorite, take vrste, potem še dolgo ne bo nič!

Dušica Simonova. Prvi dve priobčim; zadnjo bi tudi rad, saj bi je bil najbrž pesnik jubilent vesel, a se mi zdi le nekoliko prešibka. Morda pa mu zapojete novo, da se mu z njo v letu njegovega visokega jubileja pokloni tudi „Mentor“! Pošljite drugič kaj več!

Bernot Vinko. Priobčim!

Ikaros. Nekaj prihodnjič!

Škorec. Zapiski narodnega blaga so kar dobri in bom polagoma vse priobčil. Tudi Vašo počitniško „turnejo“ porabim! Le še kaj!

P. P. Prav je, da ste se spet oglasili. Poslane črtice so dobre in pridejo še letos na vrsto. Za to številko je bilo prepozno! Upam, da boste obljubo držali!

Namen. Dobro!

ZANKE IN UGANKE

SPREMENITEV.

(Castor & Pollux.)

Selo, umor, vila, dama, srna, rima, čast, oreh, čelo, Areh.

Vsaki besedi spremeni prvo črko, da dobiš drugo! Nove črke dajo pregovor!

KONJIČEK.

(Castor & Pollux.)

tar.	vi	pir,	stvo;	na	vsem!
ri	kim	Stri	co	za	kri
pra	pre	jan	Med	to	ro
krot	ma	mir,	stvo.	vi	vla
ruj	van	nam	voj	di	je
sa	sko,	mi	slo	daj	ci

ČRKOVNICA.

(Castor & Pollux.)

. . j p u r j i l j
i a s t v e e l n j
a s v k t o s z j l
l j e u t d a m j i
i o r b p č j u . .

DOPOLNILNICA.

(Castor & Pollux.)

U A P K L G T O K U J A
.
P I T I J J K I N A J M
.
H A R A A T A A L A E N

Navpično besede, vodoravno pregovor!

Rešitev in imena rešilcev prihodnjč.

Čas za rešitve do 20. v mesecu.

REŠITEV ZANK IN UGANK

1. Kdo sem? **Last, past, mast, rast, čast.**
2. Konjiček: **Nehvaležnost je plačilo sveta.**
3. Posetnica: **Ugankar „Mentorja“.**
4. Magičen lik: **1. kozolec, 2. uporaba, 3. delavec, 4. poper, 5. reber.**
5. Magičen lik: **1. Favstin, 2. Dalibor, 3. Premuda, 4. Antonia, 5. kronika, 6. Triglav, 7. kliring, 8. Celebes, 9. Triglav, 10. Črtomir, 11. prerija, 12. vročina, 13. kani bal, 14. volčjak: Simon Gregorčič.**

Prav so rešili: Jug Franjo, Studenci pri Mariboru; pri rešilcih v prejšnji številki sta pomotoma izostala: Debeve Slavko, VI. a drž. klas. gimn. v Ljubljani, Unk Jožef, petošolec v Ljubljani, Slapšak in Osterc, IV. Novo mesto.

NAROČNIKOM!

**ALI STE ŽE PORAVNALI NAROČNINO?
NE ODLAŠAJTE VEČ, NAKAŽITE JO TAKOJ PO
PREJEMU TE ŠTEVILKE! LETO GRE H KONCU,
NE POVZROČAJTE NEPRILIK SEBI IN UPRAVI!**

ZA NAKUP
ŠOLSkih IN
TEHNIČNIH
POTREBŠČIN
SE PRIPOROČA
TRGOVINA
S PAPIRJEM

T
M. TIČAR
LJUBLJANA

DOM. ČEBIN

PREMOG - DRVA - KOKS

TELEFON
20 - 56

LJUBLJANA
WOLFOVA ULICA 1

LJUDSKA POSOJILNICA V LJUBLJANI

reg. zadruga z neom. z.
MIKLOŠIČEVA C. 6
(V LASTNI PALAČI)

obrestuje
hranilne vloge po
najugodnejši
obrestni meri.
NOVE VLOGE
vsak čas
razpoložljive,
obrestuje po
3%

Vse
kar potrebuješ
za gospodarstvo
lahko kupiš
pri

GOSPODARSKI ZVEZI
V LJUBLJANI

Kdor kupuje
knjige gre v

**JUGOSLOVANSKO
KNJIGARNO**
v Ljubljani

**ZAHTEVAJTE
PROSPEKTE!**

Zbirke žepnih slovarjev in učbenikov /
Leposlovne knjižnice / Ljudske knjižnice
/ Zbirke domačih pisateljev / Zbirke
mladinskih spisov / Zbirke „Kosmos“ /
Možnost mesečnega odplačevanja

Naročniki knjižnih zbirk uživajo
25% popusta pri nakupu drugih
knjig iz naše založbe izvz. šolskih

NOVI
RADIONE
TRO-
ELEKTRONSKI
SUPER

ZAHTEVAJTE
PONUDBO TUDI ZA DRUGE
APARATE „RADIONE“ OD
GLAVNEGA ZASTOPNIKA
TVRDKE

„**RADIO**“, r. z. ž o. z.
V LJUBLJANI
MIKLOŠIČEVA C. 7 / TEL. 3190

VALOVI 200—2000 m. — IZBOREN SPREJEM
CELE EVROPE. — NAJVEČJA SELEKTIVNOST.
— VISOKOFREKVENČNE PENTODE —
POPOLNA STABILNOST. — TOČNA SKALA
Z IMENI POSTAJ. — OPTIČNA KONTROLA
POSTAJ. — BREZ BRNENJA. — MAJHNA PO-
RABA TOKA.

NOVA ZALOŽBA
V LJUBLJANI

=====**Kongresni trg 19.**=====

Šolske potrebščine

za vse šole, učila, zvezki, barve, risalno in tehnično orodje.

Knjige:

šolske, leposlovne in znanstvene. Tuja literatura v vseh
jezikih.

Po zelo nizki ceni odlični prevodi iz klasične literature:
Sophokles-Sovre: Kralj Oidipus, Euripedes-Sovre: Bratski spor,
Shakespeare-Župančič: Julij Cezar, Beneški trgovec.